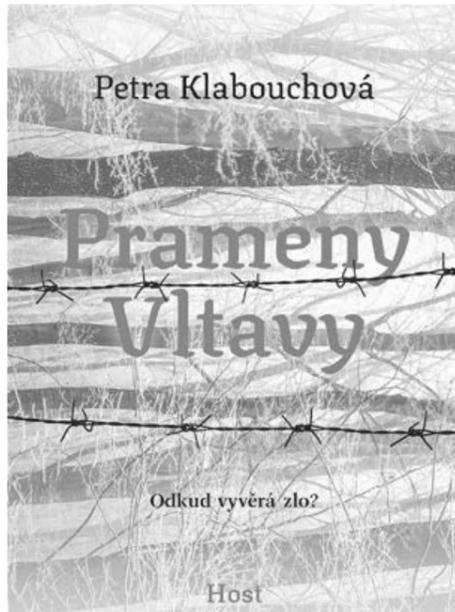

LITERÁRNÍ POMNÍČEK DÁVNÝM ŠUMAVSKÝM HRDINŮM

Petra Klabouchová: Prameny Vltavy
Host, Brno 2021, 309 s.

Klára Číkarová

V zimě tudy vede rušná bílá stopa, v létě zase proudí davy pěších turistů. Dnes je šumavské pohraničí jednou z našich nejvyhledávanějších turistických lokalit, ale jen málokdo z prázdninových návštěvníků tuší něco více

o její pohnuté minulosti. Někde vzadu možná vyvstanou mnohokrát zpracované historky o Králi Šumavy, který pár let po válce pomáhal lidem přecházet na druhou stranu hranice. Ostatně nešťastníky, jejichž sny o svobodě od padesátých let brutálně zaplačovala pohraniční stráž, dnes pietně připomíná malý pomníček nedaleko Kvildy. Hranice si ale v historii vybrala i krvavější daně, o nichž se dnes veřejně nemluví a nejsou ani dostatečně historicky zpracovány.

Šumavská rodačka Petra Klabouchová se rozhodla, že je připomeneme alespoň v literatuře. Novinářka, spisovatelka a manažerka hudebních skupin, aktuálně žijící v Itálii, si pro to vybrala žánr detektivky. Současná doba se v ní prolíná s tajemnou historií, již místní pro přetrvávající rodinné křivdy otevírají jen neradi. Na místě, kde ze země vyvěrá jeden ze symbolů české vlasti, stával za druhé světové války tajný koncentrační a internační tábor pro zajatce z řad sovětských vojáků. Jen o kousek dál pod Stolovou horou na Františkově pak měla být podzemní nacistická továrna na zbraně, jejíž chodby později využívali převaděči přes hranice i komunistický režim. Tolik fakta, která ovšem nejsou ani historiky dostatečně zpracována.

Klabouchová se v *Pramenech Vltavy* vrací do nepřilíh idylického kraje svého dětství, který zažil židovské pochody smrti, odsun Němců i řádění pohraniční stráže, aby do něj zasadila kriminální zápletku ze současnosti. Studentka vimperského gymnázia je nalezena mrtvá, ležící ve sněhu oblečena do vězeňského mundúru s židovskou hvězdou na místě, kudy kdysi procházel pochod smrti. Beze stop, jako

by spadla z nebe. Pro bulvární novináře tučné sousto, pro stárnoucího policistu, kterého na Šumavu odveleli z Prahy kvůli dávnému pochybení, příležitost, jak si obnovit reputaci. Všechny stopy vedou k místnímu lékaři, který tělo našel, ale případ je mnohem zapletitější a bez prozkoumání tajemství pohraničních lesů a otevření dávných sousedských křivd se jeho rozplétání neobejde.

Klabouchová mistrně prolíná časové roviny, aby čtenáře nenechala ani na chvíli vydechnout. Pomalu do sebe nechává zapadat jednotlivé dílky barvitě skládačky a nakonec přichystá zvrát, který překvapí i protřelé znalce detektivek. Rázný styl vyprávění, bodrý jazyk nežinýrující se vhodně používat vulgarismy i sarkastická přirovnání, nedávají ani tušit tomu, že za oněmi slovy stojí křehká, sotva čtyřicetiletá žena. Dokáže naturalisticky popsat rozklad mrtvol, vysmát se nedůstojné honbě za krásou a boji s věkem (reportérka „s opičí řítí místo rtů“), natuknout společenské nešvary („Televizní oltář uprostřed každého obýváku dávno nahradil vlastní názor, svědomí i pravdu.“) i rýpnout si do současné politiky („Vlajce tam jak prezidentské trenky.“)

Její repliky přirozeně sedí do úst profetického vyšetřovatele, jehož charakter, stejně jako hlavního podezřelého lékaře, ambiciózní novinářku i svérázné místní figurky umí autorka hodnověrně vykreslit. Postavy se střídají coby vyprávěcí jednotlivých kapitol, jež se odehrávají v minulosti i budoucnosti měřené od ústředního bodu příběhu – nálezu mrtvé dívky. Za promyšlené drobné indicie, které je propojují, by se nemuseli stydět ani Jo Nesbø nebo Lars Kepler.

V rovině literární láká styl Klabouchové k přirovnání k naší snad nejpłodnější autorce detektivek Michaele Klevisové – obě jsou si navíc blízké jak věkem, tak i původní profesí novinářky. V rovině historické pak nelze nepomyslet na linii autorek, jako jsou Alena Mornštajnová, Kateřina Tučková nebo Jakuba Katalpa, které taktéž vydává nakladatelství Host.

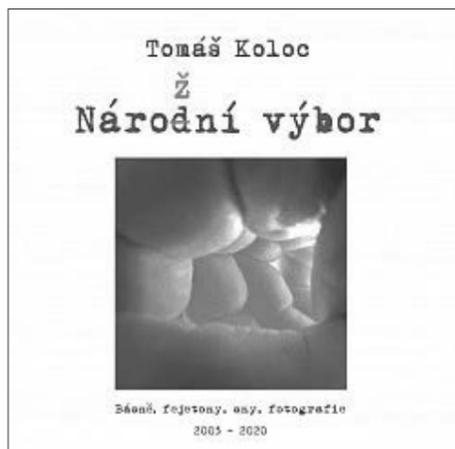
Nabízí se také paralela k *Šikmému kostelu* Karin Lednické. Klabouchová sice nerovinně rodinnou ságu, na níž by ukazovala ony „velké dějiny“, ale ve střípčích je do příběhu vkládá v osudech zdánlivě okrajových postav, vláčených ideologickými zvraty. Stejně jako Lednická se pak snaží otevřít bolavá tajemství naší zapomenuté historie, jejichž stopy v archivech i odlehlejších krajích postupně zavál čas. Jak ale píše autorka, která má za sebou knihy v italštině, angličtině i upíří historky pro děti, „válka nikdy nekončí. To jen najednou nejsou slyšet výstřely“.

Hrstce pamětníků ale tyto výstřely v uších stále znějí. Někteří se je snaží utiřit, jiní by o nich naopak rádi vyprávěli, ale nikdo je neposlouchá. Díky Petře Klabouchové mohou být lidé, kteří dávno mrtvé oběti šumavských lesů ještě dosud nepohřbili, opět slyšet. *Prameny Vltavy* jsou jasným čtenářským hitem a nebude divu, pokud zaujmou i filmaře. Ještě lépe však bude, když se jim podaří vzbudit zájem o zapomenutou historii. Kdo si je jednou přečte, už se kolem Kvildy nebude na běžkách projíždět stejně bezstarostně jako dřív... ■

MOŽNOSTI VIDĚNÍ, ÚHELNÉ KAMENY, DOMOVY PRO LIDI BEZ STŘECHY

Tomáš Koloc: Nárožní výbor
Hradec Králové 2021, 304 s.

Sylvie Richterová

Knihu se jmenuje *Nárožní výbor*, na obálce ale stojí psáno černým písmem na bílé *Národní výbor*. Písmeno „d“, škrtnuté jako na zdi v ulici nebo ve školním sešitě, je červeně opraveno na „ž“. Nárožní? Historicko-ironická nebo ikonická zkratka obsahuje čitelné i skryté významy. Stejně jako osobnost a dílo Tomáše Koloce, básníka, novináře, publicisty, redaktora, který působil mnoho let mezi postiženými a mezi bezdomovci. Narodil se v Pardubicích roku 1977, žil v řadě nejen českých měst a vesnic, nejšťastnější byl v Dobromysli v Srbči u Rakovníka, v camphillovém zařízení, kde žijí lidé zdraví společně s lidmi fyzicky, mentálně či psychicky zasaženými. Je vedoucím redaktorem *Kulturních novin*, seznam periodik, se kterými spolupracoval a spolupracuje, je pozoruhodný. Vydal dva svazky básnických textů, *Osek* (Gaudeamus, 2001) a *Někdy je to blízko* (edice Tvary, 2003), je zastoupen v antologii českého a slovenského haiku *Míjím se s měsícem* (DharmaGaia, 2013). Donedávna byl zaměstnán jako asistent v noclehárně pro bezdomovce, v současnosti působí v zařízení pro postižené v Hradci Králové. Představuje se jako člověk hluboce věřící, psaní považuje za svoje prvotní poslání. Žije i nežije na okraji společnosti jako lidé, o které pečuje stejně přesvědčeně jako píše. Ostatně stereotyp o básnících a o vyvržencích „na okraji“ dnes už nemůže, nesmí platit. Koloc podává svědectví o tom, jak snadno lze propadnout a vypadnout z materiálního dostatku, sám jako novi-

nář nezná hranice, jako každý opravdový básník tu prostě je. A zaslouží si být v centru pozornosti, alespoň pro ty vzácné čtenáře, kteří rozpoznají sílu autentické tvorby.

V jeho poezii se vyhraněné rysy osobnosti taví a slévají, není pochyb o tom, že je vzdělaný a zároveň toulavý. Píše na cestě, doslova i symbolicky, ve smyslu pouťi. „Žije svět bez rezervy,“ říká Jiří Plocek v úvodním slově, „kam se podívá, tam vidí“. Knihu, která má 304 stran, křídový papír a čtvercový formát uspořádali spolu s Jiřím Plockem básník Zuzana Krejčí a grafik Jaroslav Svoboda, vydání je soukromé, tedy bez finančních příspěvků z instituce, a v osobní distribuci, která – obávám se – není pro poezii horší než ta, která chce být komerční.

Knihu obsahuje básně, sny, dialogy, literární reportáže, fejetony a fotografie z let 2003–2021. Dostala jsem ji podivuhodnou shodou okolností a nahlédla do ní s obavou, že zase povyroste halda svazků vršících se rychleji, než stačím číst. Ale místo abych ji s pocitem viny odložila, v údivu jsem se do ní ponořila a v četbě pokračovala. A nabyla jsem jistoty, že je tu něco silného a objevného výrazem, obsahem, pozorností, citem, vědomím, zprávou o tomto světě a čase. S napětím jsem dočetla a teprve od konce se vrátila k „Úvodnímu rozhovoru autora s autorem“, abych se dozvěděla, že název výboru inspirovala Kralická bible, která úhelnému kameni, „tomu nejdůležitějšímu“, který „ve starých budovách i chrámech držel celou klenbu“, říkála „nárožní“. O výběr či „výbor“ a o celkovou „architekturu“ textů a fotografií se postarali editoři, bez nichž by asi kniha nevstoupila do světa.

Tajemství Kolocovy poezie je prosté a nenapodobitelné: Je to poezie účastná. Vyslovuje, co autor vidí, kudy chodí a kde se zdržuje. Cesta je na něm samém, otevřená zůstává otázka, odkud přicházejí hluboké, podstatné, životní volby, osudové kroky. Co na své cestě vidí, říká s účastí, která nedovoluje oddělovat subjekt od objektu, jako to nedovoluje například vesmír kvant. Poezie dnes žije mimo někdejší poetická pravidla, není možné posuzovat ji podle formy, jisté však je, že se stále dělí na dobrou a zbytečnou.

Navrhuji vzít v úvahu, že biblicky stěžejní (a proč ne nárožní) by v básni mohla být právě účast. Každý básník je jiný a jinak se účastní, snad právě proto jistého autora potkáváme, jistými verši svět poznáváme. Subjektivně-objektivní způsob poznání (jak o něm mluví Goethe) je vlastně spontánní odpověď na otázku, má-li být poezie subjektivní, lyrická, nebo naopak objektivní. Či třeba angažovaná, epická, nebo taky apelativní, reflexivní,

případně narativní. Skladby Tomáše Koloce s sebou tyto funkce různými způsoby také nesou.

Nedá se říct, že Koloc něco vyhledává či vymýšlí. Mezi jeho viděním, myšlenkou a psaním jako by nebyly skuliny, jako by vjem věci a verš byly jedno a totéž. Děje se tak, protože psaní předchází (nekončnou) práci na sobě. Básnickou kvalitu nelze nikdy oddělit od osobnosti autora, našťástí ji z ní nelze ani odvodit. Koloc je sám a svůj, lze si však připomenout, že estetiku vyrůstající ze způsobu života objevili básníci beat generation. Kolocovo rozšířené vědomí však podle všeho není probouzeno ničím jiným než vlastní vůlí a viděním, včetně inspirací duchovních. Jako příklad uvedu jeden záznam pojmenovatelný jako kosmická modlitba: „... až budu vidět, že hvězdy jsou jen dýry někam, kde se svítí“... Není to efektní metafora – konkrétní krajinu zde vnímá vědomí, kterého se dotkla jistá mystéria.

Texty obsažené ve výboru vznikaly osmnáct let. Seřazeny nejsou chronologicky, nýbrž do osmi oddílů. První z nich, „Okamžiky“, se skládá z „haiku“, která jsou vzdorovitě samozvaná, nadepsaná názvy, přestože tento přísně definovaný tvar názvy mít nemá. Tady mýt musí. „Haiku Božího hodu“: „Zavřeno. / Vitr nese / dvě igelitové rukavice.“ Nebo „Haiku zachránce“: „Jediný / kdo mě drží za ruce / je hrnek s horkým čajem.“ A „Haiku z lepších časů“: „ve sněhu v trávě / první vyražený klíček / z respirátoru.“ Ještě také třeba „Shledání s bývalým klientem“: „bezdomovec Dežo, 70 let, / má nový / blondatý melír.“ Ty krátké skladby tvoří mozaiku z příznaků i znamení doby, zaznamenávaných s citem, včetně citu pro humornou tvář světa – třeba „Haiku surrealistického souseda“: „má / po dohodě s listonoškou / kliku schovanou pod rohožkou.“

Haiku se snažejí jako kapky zrcadlící bez výběru vše, co potkávají. Následující „Kronika snů a dnů“ je spíš vír vidin, souvislých a nezvykle artikulovaných snů, necenzurovaných a neinterpretovaných vizí i momentek z ulic a záměstí. Je možné zaslechnout obyčejný dialog i řeč vyznívající jako boží soud nebo prorocké slovo, jako znamení anebo čistě kouzlo. Osob a jednání je ve snech i v realu mnoho, podobně jako ve „Zjevení“, ve třetím oddílu. Zde nastává cosi jako proměňování smyslu věcí nebo jejich podstaty, jako by právě probíhala *metanoia*, obrácení myslí, ovšem bez záruky. „Když se voda světi dezinfekcí: kněz zvedá ruce aby požehnal / Bůh trhne časem.“ Proměnlivý je rytmus, nepravidelná je délka textů, objeví se i básně složené z nápisů v písku, meditace se zaplétá v limerick. Šokuje

nádherná „Litanie (Báseň napsaná pro happening Pamatuji! k výročí osvobození rodinného tábora v Osvětimi-Březince)“, opatřená zrcadlovým německým překladem, který v roce 2019 vyšel v poetické revue pro německy mluvící země *Das Gedicht*.

„Časy a nečasy“, prostřední a nejobsažnější oddíl, je předznamenán obrazem očistné řeky a spojuje nejsoučasnější přítomnost s rodinnou historií i s mytickými prameny. Prostřednictvím pečlivého a neodolatelného soupisu toponym čte dějiny Prahy, přelévá biografie básníků přes hranice generací a jazyků. „Smrad našich dějin“ je věcné doložení, „Tváře pod rouškou“ jsou současné, „Přednáška o světových dějinách“ je nadčasová. I tento oddíl je jako vír, avšak nic nerozmetá, hloubí cosi. Další tři oddíly jsou utlé: „Věčný rok“, „O lidech a zvířatech“ a „Cestou“.

Ten poslední má málo přes dvě stránky a nezasloužil si ani místo v „Obsahu“ knihy. Možná proto, že načrtává jen silnice a trati pro autobusy, kola a vlaky. V závěrečném záznamu se dozvídáme, že „v Norsku mají mají básníci do vlaku volnou jízdenku“, zatímco „U nás vám ve vlacích / co nesou jména Jaroslav Hašek / Bohumil Hrabal / Karel Klostermann / leda tak naparej pokutu“.

Prózu psanou závěrečný oddíl „S lidmi“ se skládá z výjevů z azylu pro bezdomovce a dalších sociálních zařízení a míst, kde autor působil, z pravidel provozu, dialogů, vzpomínek a příběhů, většinou bolestných. Zatímco básnické texty navzdory syrovosti vzbuzují radost a třeba i euforii z přesné a objevně pojmenované tváře světa, z živosti citů a umocněné pozornosti, tyto stránky tíží, mrazí a trápí. Jinak však tato kniha ani končit nemohla. Uzavírá ji krátká a paradoxní „Modlitba naděje“.

Nedovedu autora srovnat s jiným. Na jazyk se mi vytrvale dere něco o prokletých básnících, ale proč? Není koho ani proč proklínat, současná společnost spíš proklíná sebe sama. Proto? Básnická síla pramení v hlubokém vědomí vážnosti ve všem, včetně věcí směšných, v charakterové přímosti. V samozřejmosti psaní – a také fotografování. Do textů je totiž zařazeno dvaatřicet autorských fotografií. Nemají názvy, jsou žánrově různé, překvapivé, někdy nerozlučitelné, porízené na cestách i v interiérech. Bez ambice pořádat výstavy, jen z čistě radosti vidění.

Nárožní výbor Tomáše Koloce si nelze opatřit v běžné distribuci. Přeji vřele čtenářům i autorovi, aby se do ní další vydání dostalo, a věřím, že se tak stane. ■